

УДК 75:76/766 (477)"18–19"

DOI <https://doi.org/10.32782/uad.2025.3.17>

Школьна Ольга Володимирівна,

доктор мистецтвознавства, професор,
завідувач кафедри образотворчого мистецтва
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
ORCID ID: 0000-0002-7245-6010
dushaorchidei@ukr.net

Ковальчук Остап Вікторович,

кандидат мистецтвознавства, доцент,
професор кафедри образотворчого мистецтва,
декан факультету образотворчого мистецтва і дизайну
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
ORCID ID: 0000-0002-9178-401X
o.kovalchuk@kubg.edu.ua

Ситник Ірина Володимирівна,

доктор філософії з мистецтвознавства,
доцент кафедри образотворчого мистецтва
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
ORCID ID: 0000-0003-4501-9541
i.sytnyk1@kubg.edu.ua

ІЛЮСТРАЦІЇ ДО «КОБЗАРЯ» ТАРАСА ШЕВЧЕНКА РОБОТИ ХУДОЖНИКА АМВРОСІЯ ЖДАХИ

Мета статті – визначити концептуальні, композиційні, художньо-образні, стилістичні особливості тридцяти дев'яти ілюстрацій непересічного українського митця Амвросія Ждахи до збірки літературних творів Тараса Шевченка зі збірника під назвою «Кобзар», що з післявоєнних 1940-х років зберігалися в колекції Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки ім. В. Г. Заболотного в м. Києві, а також з кінця ХХ століття в приватній колекції Т. Максим'юка (м. Одеса). Основна ідея дослідження ґрунтується на виключності доробку вказаного художника в означеній царині. Адже Амвросій Ждаха вперше спробував проілюструвати найбільш знакову роботу Тараса Шевченка комплексно і присвятив її втіленню 1894–1901 роки, а згодом повернувся до шевченкіани від 1917 року й як мінімум працював над нею до 1921 року. Амвросій Ждаха проілюстрував «Утоплену», «Причинну», «Івана Підкову», «Чернеця». Методологія роботи спирається на поєднання принципів, підходів і методів. Так, вона базується на принципах наукової достовірності й усебічності, а також на мистецтвознавчому, культурологічному, історичному підходах; аксіологічному, онтологічному, герменевтичному, просопографічному, історико-хронологічному, компаративному, культуротворчому, соціокультурному, іконографічному, формально-стилістичному та методи мистецтвознавчого аналізу. З-поміж ключових завдань дослідження – дослідити спадок Амвросія Ждахи стосовно ілюстрування творів поетичної збірки «Кобзар» Тараса Шевченка згідно матеріалів, наявних і державних і приватних колекціях України; охарактеризувати художньо-образні, сюжетні, композиційні, іконографічні особливості почерку митця порівняно з творами К. Трутовського, І. Репіна, І. Їжакевича, О. Сластьона, В. Кричевського; здійснити мистецтвознавчий аналіз розрізнених творів А. Ждахи, оприлюднених у виданні 2019 року Володимиром Недяком у видавництві «Емма» (краща книга України 2019 року).

Ключові слова: образотворче мистецтво, графіка, живопис, сюжет, композиція, іконографія, стилістика, художні особливості, почерк, твори, художня культура.

Shkolna Olga, Kovalchuk Ostop, Sytnyk Iryna. ILLUSTRATIONS FOR TARAS SHEVCHENKO'S "KOBZAR" WORKS BY ARTIST AMVROSYI ZHDAKHA

The purpose of the article is to determine the conceptual, compositional, artistic-figurative, and stylistic features of thirty-nine illustrations by the extraordinary Ukrainian artist Amvrosiy Zhdakha to the collection of literary

works by Taras Shevchenko from the collection called "Kobzar", which since the post-war 1940s have been kept in the collection of the State Scientific Architectural and Construction Library named after V. G. Zabolotnyj in Kyiv, and since the end of the 20th century in the private collection of T. Maksym'yuk (Odessa). The main idea of the study is based on the exclusivity of the work of the specified artist in the specified field. After all, Amvrosij Zhdakha was the first to try to illustrate the most significant work of Taras Shevchenko comprehensively and dedicated it to the embodiment of 1894–1901, and later returned to Shevchenko's work from 1917 and worked on it at least until 1921. Amvrosij Zhdakha illustrated "Drowned", "The Cause", "Ivan Pidkova", "The Monk". The methodology of the work is based on a combination of principles, approaches and methods. Thus, it is based on the principles of scientific reliability and comprehensiveness, as well as on art historical, cultural, historical approaches; axiological, ontological, hermeneutic, prosopographic, historical-chronological, comparative, cultural-creative, socio-cultural, iconographic, formal-stylistic and art historical analysis methods. Among the key tasks of the study is to investigate the legacy of Amvrosij Zhdakha in illustrating the works of the poetic collection "Kobzar" by Taras Shevchenko according to materials available in both state and private collections of Ukraine; to characterize the artistic, figurative, plot, compositional, iconographic features of the artist's handwriting compared to the works of K. Trutovskyj, I. Repin, I. Yizhakevich, O. Slastyon, V. Krychevskyj; to carry out an art historical analysis of the various works of A. Zhdakha, published in the 2019 edition by Volodymyr Nedyak in the Emma publishing house (the best book of Ukraine in 2019).

Key words: fine arts, graphics, painting, plot, composition, iconography, stylistics, artistic features, handwriting, works, artistic culture.

Постановка проблеми. Ілюстрації до «Кобзаря» Тараса Шевченка непересічного українського митця кінця XIX – початку XX сторіччя Амвросія Ждахи потребують окремої уваги з точки зору значимості цієї частини його мистецької спадщини.

Аналіз досліджень і публікацій. У цьому ключі варто згадати дослідників, котрі приділяли увагу спадщині окреслених персоналій у розрізі аналізу ілюстрацій до «Кобзаря» Т. Шевченка. Найпершим науковцем, що підняв тему напрацювань Амвросія Ждахи в царині ілюстрування, був діаспорський вчений, князь Всеволод Кармазин-Каковський. Він збирався написати монографію про митця, тому приділив увагу і спадщині майстра, яка стосувалася старожитностей України. Так, 1978 року в №18 «Нотаток з мистецтва» у Філадельфії вийшла друком праця автора «Амвросій Ждаха – мистець історичного малярства (1885–1927)», в якій він торкнувся й графічного спадку майстра [8, с. 27–32].

Надалі, 1992 року до цієї проблематики долучився відомий одеський мистецтвознавець і краєзнавець Сергій Шевельов. 14 квітня він розмістив начерк «Амвросій Ждаха – ілюстратор "Кобзаря"» в газеті «Чорноморські новини», де, по суті, відкрив широкому загалу означену тему [16, с. 3].

У наступному 1993 році в Києві вказану проблематику почав вивчати на матеріалах київських архівів С. Мироненко, співробітник

Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки ім. В. Г. Заболотного. Окреслений автор оприлюднив коротку замітку «Шевченкіана у художній спадщині Амвросія Ждахи» у періодичному виданні «Будівництво України», науково-виробничому журналі, що видавався Мінрегіон України, ВАТ «КиївЗНДІЕП», УкрНДІ «Діпромісто», ДП «Укрархбудінформ», АБУ, Творчою науково-технічною спілою будівельників України [11, с. 46–47].

1996 року на шпальтах столичного другого номеру журналу «Образотворче мистецтво» одеський мистецтвознавець і краєзнавець І. Козирод, товариш С. Шевельова, видав коротку нотатку «Неопубліковані ілюстрації до "Кобзаря"» [10, с. 36–40], в якій поставив питання необхідності вивчення цієї частини спадщини визначного майстра Півдня України.

Тогоріч дослідження згаданого художника продовжив непересічний вчений з київського осередку В. Яцюк у співпраці з очаківськими колегами. Він написав вступну статтю до каталогу виставки у Державному музеї Т. Г. Шевченка в Києві «Артист-маляр Амвросій Ждаха», на яку були запрошені й спадкоємці художника, зокрема Галина Полякова з Одеси [2]. Видана була ця праця у місті дитинства митця – Очакові, 1996 року [14, с. 5].

2005 року М. Дмитрієнко в «Енциклопедії історії України» у 10-ти томах, що писалася

в Інституті історії України НАН України під редакцією В. Литвина, В. Смоля та інших у Києві, в томі третьому оприлюднила статтю «Ждаха Амвросій Андрійович» [5, с. 143–144]. У ній вона з біобібліографічною точністю описала всю відому інформацію про спадщину митця. Упродовж 2008–2009 років О. Жуліцька у «Віснику Одеського художнього музею» №1 оприлюднила матеріал «Тарас Григорович Шевченко в літописі мистецького життя Одеси XIX–XXI століть. Частина I», в якому намагалася поглибити розробку питань, пов'язаних із шевченкіаною А. Ждахи в одеський період його життя за місцевими архівними джерелами та витримками з періодики [7, с. 57–68].

У цьому ж виданні була вміщена стаття І. Александренко «"Шевченківська" тема у творчості А. Ждахи (за матеріалами виставки Миколаївського обласного краєзнавчого музею "Образотворча Шевченкіана Миколаївщини")» [1]. Надалі лінію краєзнавчих розвідок Півдня України щодо надбання означеного майстра розвивала очаківська краєзнавиця Г. Крикун, котра видала низку статей енциклопедично-довідкового характеру. Зокрема, вона написала біографічну довідку про автора «Ждаха Амвросій Андрійович» для Енциклопедії Сучасної України (Київ, 2009), вміщену у томі 9 «Е–Ж» [9, с. 473], в якій торкнулася й його спадщини в галузі шевченкіани.

2014 року свої попередні начерки з означеної проблематики поглибив Сергій Мироненко. Він за образотворчими матеріалами з фонду Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки ім. В. Г. Заболотного видав розвідку «Шевченкіана у художній спадщині Амвросія Ждахи», котру розмістив у журналі №2 «Будівництво України» [12, с. 46–47]. Автор присвятив у ній увагу доробку художника, що першим розпочав роботу над комплексним оформленням «Кобзаря» Т. Шевченка в Україні, спираючись на дані внутрішнього відомчого архіву бібліотеки [4] та матеріали фондів відділу україніки цієї установи [3].

2015 року до вивчення спадку вказаного непересічного митця долучилися й ізмаїльські колеги. Зокрема, Л. Циганенко видала у випуску третьому збірника наукових праць «Філологічні діалоги» статтю «Амвросій Ждаха – забутий графік творів Тараса Шевченка» [15, с. 229–233]. Після 2019 року було також оприлюднено розвідку «Топ 15 рідкісних видань Кобзаря Тараса Шевченка в колекції Музею книги та друкарства м. Острога» [13]. Тут значну увагу приділено унікальному примірнику «Кобзаря» Т. Шевченка 2019 р. з ілюстраціями А. Ждахи видавництва «Емма» [18], виконаному за матеріалами приватної збірки одеського краєзнавця Т. Максим'юка та ДНАББ ім. В. Г. Заболотного [17].

Пізніше дайджест з усіх відомих першоджерел про А. Ждаху оприлюднювали співробітники Одеської універсальної наукової бібліотеки [6] та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як відомо, в родині задунайського козака Андрія Ждахи та його дружини Уляни Смаглій, родом з Київщини, говорили виключно українською мовою. Також тут співали українських пісень, вшановували твори народного мистецтва, оскільки батько майбутнього художника добре вмів працювати з керамікою та сницарством (різьбою по дереву) [8, с. 28]. Тож малий Амвросій, переважна частина життя якого проходила на Півдні України, з дитинства знав примовки Наддніпрянщини та міфопоетику й фольклор Ізмаїльсько-Очаківсько-Одеського регіону.

В Одеський період свого життя (майбутній художник переїхав до Одеси ще у 1,5 роки) [8, с. 28], у 1880-х рр., Амвросію Ждасі (Рис. 1) пощастило саме в цьому місті брати приватні уроки малювання у Віктора Ковальова. Останній від 1844 р. мешкав у петербурзі, й відвідував рисувальні класи петербурзької академії мистецтв. Там він і познайомився з великим Кобзарем. Оскільки Віктор Ковальов служив у департаменті Міністерства юстиції у цьому столичному місті, він навіть брав дієву участь у допомозі Тарасові Шевченкові з виданням і продажем «Мальовничої України».

Рис. 1. Фотопортрет Амвросія Ждахи (1855–1927) з архіву Галини Крикун, м. Очаків

Після заслання поет подарував своєму приятелю офорт «Компанія» («Приятелі»). Наприкінці XIX століття Віктор Ковальов, що викладав в Одесі з 1851 р., писав спогади про Тараса Шевченка, котрі були оприлюднені у кількох виданнях вже після його смерті в 1896 році. Крім цієї доленосної зустрічі [1], Амвросію Ждасі ще повезло спілкуватися від 1880-х рр. з видатним фольклористом, бібліографом, лексикографом, художнім критиком Михайлом Комаровим, котрий саме укладав «Бібліографічний покажчик матеріалів для вивчення життя і творів Т. Г. Шевченка» [1], що справило на юного митця незабутнє враження.

Доповнили його впливи оточення поета. Так, до Одеси переїхала онука гетьмана Кирила Розумовського Варвара Рєпніна, закохана у свій час в Т. Шевченка, його друзі і поціновувачі: князь Андрій Лизогуб й Аркадій Венгжиновський, що підтримував політичних засланих, зокрема й Кобзаря. Також на Амвросія Ждаху безпосередньо вплинула виставка, організована при «Одеському товаристві красних мистецтв» 1894 р. Тут експонувалися малюнок О. Чернишова «Шевченко серед друзів» та «Портрет А. Венгжиновського» авторства Т. Шевченка [18, с. IX].

Розуміючи неоціненність пласту мистецтва, пов'язаного зі спадщиною великого Кобзаря, Амвросій Ждаха 1894 року, у рік смерті Віктора Ковальова, вирушив досліджувати

шевченківські місця на Черкащині. Зокрема, відомі його дві його акварелі «Село Кирилівка» [1]. Початково він задумував серію з 75 малюнків до «Кобзаря», включно з корінцем, титульною обкладинкою, змістом, авантитулом тощо [18, с. IX].

Більша частина (39 пронумерованих аркушів з 31 графічним рисунком) до «Кобзаря» Т. Шевченка роботи Амвросія Ждахи зберіглася в ДНАББ ім. В. Г. Заболотного з післявоєнних 1940-х років [4]. Також рисунки до «Утопленої», «Причинна», «Іван Підкова» й велика олійна робота «У Києві на Подолі» за мотивами твору Тараса Шевченка «Чернець» знаходяться у приватній колекції краєзнавця Т. Максим'юка (м. Одеса) [7, с. 57–68; 18, с. IX–X].

Орієнтовно автором планувалося підготувати 26 посторінкових ілюстрацій у розмірі 22x16, 14 півсторінкових ілюстрацій, 20 фігурних заставок у кольорі, 5 графічно вирішених кінцівок та 10 віньєток із ініціалами (Рис. 2) [18, с. IX]. На жаль, значна частина зі зроблених за певним планом і структурою малюнків, що увійшли до альбомів, котрі нині зберігаються у ДНАББ ім. В. Г. Заболотного, втрачена [18, с. X–XI].

Рис. 2. Ілюстрація А. Ждахи до поеми (балади) «Тополя». Видання «Кобзаря» 2019 р., видавництво «Емма», с. 37

Так, у межах напрацьованих упродовж 1896–1901 рр. матеріалів, зберігся макет «Кобзаря» з ілюстраціями Амвросія Андрійовича

(Рис. 3). З різних причин 31 малюнок олівцем, а також заставки, буквиці, кінцівки, титульна сторінка тощо, про які детально написала старший науковий співробітник Миколаївського обласного краєзнавчого музею І. Александренко у другій половині 2000-х рр. (слідом за В. Касіяном та В. Яцюком), понад сто років лишалися не оприлюдненими [1].

Рис. 3. Ілюстрація А. Ждахи до твору Т. Шевченка «Не женися на багатій». Представниця українського нобілітету XVIII ст. П(а)расковія Сулима. Видання «Кобзаря» 2019 р., видавництво «Емма», с. 165

Ці напрацювання майстра охоплювали 18 літературних творів великого поета, в тому числі тих, що були оприлюднені за життя Кобзаря. Амвросій Ждаха, як відомо з каталогу виставки «150 років друку та ілюстрування слова Тараса Шевченка» Володимира Яцюка, намагався розкрити глибину суті хрестоматійних праць нашого Пророка. Включно із тими, що входили до першої віршованої збірки «Кобзар», оприлюдненої 1840 р.: «Думи мої, думи мої» (Рис. 4), «Перебендя», «Іван Підкова»; другої, виданої 1844 року – разом із

додатком у вигляді поеми «Гайдамаки» (Рис. 5); третьої – з нецензурованої версії, що надав цукрозаводчику Платону Симиренко брат поета Варфоломій Шевченко 1860 р. воно містило 18 поезій.

Рис. 4. Ілюстрація А. Ждахи до твору Т. Шевченка «Думи мої, думи мої». Видання «Кобзаря» 2019 р., видавництво «Емма», с. 44

Зокрема, твори «Неофіти», «Чигрине, Чигрине» тощо. Ці та інші праці зі спадщини Тараса Шевченка, зокрема «Гамалію», «Наймичку», «Івана Гуса», «Чернеця», «Сотника», «Титарівну» [1] Амвросій Ждаха пропустив крізь себе і спробував комплексно представити своє бачення внутрішнього світу великого поета, аби донести глибину напрацьованого ним новим поколінням читачів (Рис. 6).

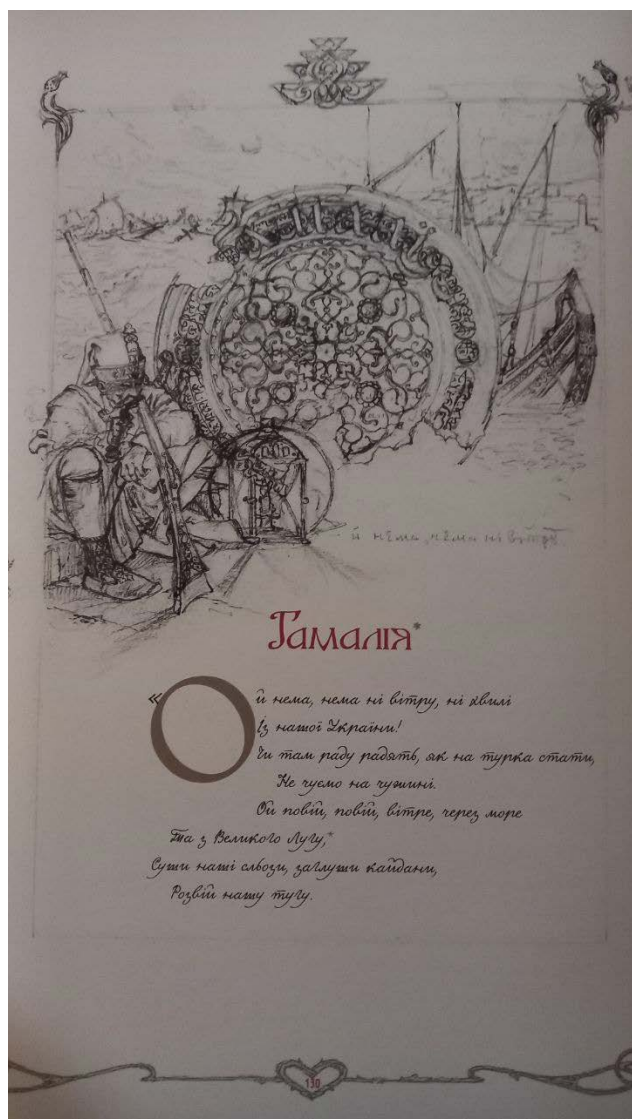

Рис. 5. Ілюстрація А. Ждахи до твору Т. Шевченка «Гамалія». Видання «Кобзаря» 2019 р., видавництво «Емма», с. 130

Висновки. Отже, Амвросій Ждаха, натхненний колом близьких людей Кобзаря, з якими він контактував в Одесі (починаючи зі знайомого Тараса Шевченка за петербурзьким періодом художника Віктора Ковальова), після 10-х роковин по смерті поета, які гучно відмічалися в Одесі, глибоко зацікавився його

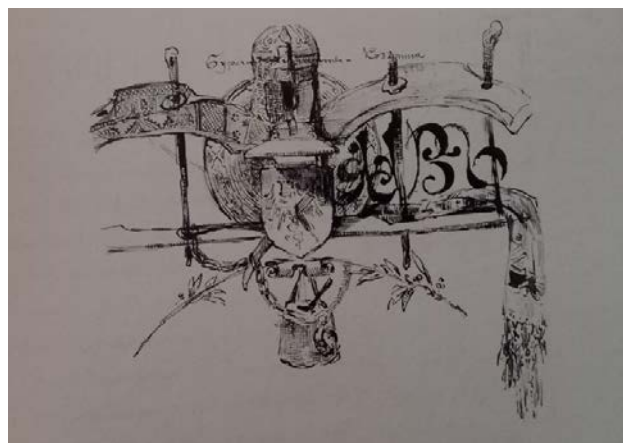

Рис. 6. Графічна композиція А. Ждахи на історико-етнографічну тематику. Видання «Кобзаря» 2019 р., видавництво «Емма», с. 7

творчістю. 1894 р. від поїхав на Черкащину, де замальовував село Кирилівку.

Упродовж 1896–1901 років Амвросій Ждаха запланував виконати цикл з 75 малюнків для ілюстрування «Кобзаря», більшу частину з яких він встиг зробити за окреслений відрізок часу, а до частини повернувся вже від 1917 року, і працював над нею не менш, ніж до 1921 року. Він розробив структуру і план комплексного оформлення «Кобзаря», за яким мали бути виконані малюнки на повну сторінку, півсторінкові ілюстрації, а також титул з корінцем, авантитул, віньєтки, заставки, буквиці, кінцівки тощо. Проте, не все із зробленого вціліло.

Так, 39 пронумерованих аркушів із 31-м графічним рисунком Амвросія Ждахи до «Кобзаря» Т. Шевченка збереглися в ДНАББ ім. В. Г. Зabolотного. Вони, а також рисунки до «Утопленої», «Причинна», «Іван Підкова» й велика олійна робота «У Києві на Подолі» за мотивами твору Тараса Шевченка «Чернець» з приватної колекції краєзнавця Т. Максим'юка (м. Одеса) увійшли до репрезентативного видання, підготовленого до друку мистецтвознавцем В. Недяка 2019 року у київському видавництві «Емма».

Література:

1. Александренко І. «Шевченківська» тема у творчості А. Ждахи (за матеріалами виставки Миколаївського обласного краєзнавчого музею «Образотворча Шевченкіана Миколаївщини»). *Вісник Одеського історико-краєзнавчого музею*. Вип. 8. URL: <https://history.odessa.ua/publication8/stat04.htm> (дата звернення: 28.05.2025).
2. Архів Державного музею Тараса Шевченка в Києві.
3. Архів з ескізами А. Ждахи в збірці Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки ім. М. Заболотного в м. Києві.
4. Відомчий архів Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки ім. М. Заболотного в м. Києві.
5. Дмитрієнко М. Ф. Ждаха Амвросій Андрійович. *Енциклопедія історії України*: у 10 т. / ред. рада: В. М. Литвин, В. А. Смолій та ін. Київ: Наук. думка, 2005. Т. 3. С. 143–144: автопортр., іл.
6. Ждаха Амвросій Андрійович. ОУНБ ім. Д. І. Чижевського. 29.12.2022. URL: wiki.library.kr.ua/index.php? (дата звернення: 21.06.2025).
7. Жуліцька О. В. Тарас Григорович Шевченко в літописі мистецького життя Одеси XIX–XXI століть. Частина І. *Вісник Одеського художнього музею*. [Без року]. №1. С. 57–68.
8. Кармазин-Каковський В. Амвросій Ждаха – мистець історичного малярства (1885–1927). Нотатки з мистецтва. Філадельфія: ОМУ, 1978. № 18. С. 27–32.
9. Крикун Г. Ф. Ждаха Амвросій Андрійович: [біогр. довідка]. *Енциклопедія Сучасної України*. Київ, 2009. Т. 9: Е–Ж. С. 473. URL: <https://esu.com.ua/article-18950> (дата звернення: 20.07.2025).
10. Козирод І. Неопубліковані ілюстрації до «Кобзаря». *Образотворче мистецтво*. 1996. № 2. С. 36–40 : іл.
11. Мироненко Дмитро. Шевченкіана у художній спадщині Амвросія Ждахи. *Будівництво України: наук.-виробн. журн. / Мінрегіон України, ВАТ «КиївЗНДІЕП», УкрНДІ «Діпромiсто», ДП «Укрархбудиформ», АБУ, Творча наук.-техн. спілка будівельників України*. Київ, 1993. С. 46–47 : іл.
12. Мироненко Дмитро. Шевченкіана у художній спадщині Амвросія Ждахи. *Будівництво України: наук.-виробн. журн.* 2014. № 2. С. 46–47: іл. (Про образотворчі видання з фонду Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки ім. В. Г. Заболотного, що відображають творчість українського художника А. А. Ждахи (справжнє прізвище Смаглій), який першим розпочав роботу над комплексним оформленням «Кобзаря» Т. Шевченка (Україна)).
13. Топ 15 рідкісних видань Кобзаря Тараса Шевченка в колекції Музею книги та друкарства м. Острога. 12.03.2025. URL: <https://ostroycastle.com.ua/top-15-ridkisnyh-vydan-kobzarya-tarasa-shevchenka-v-kolektsiyi-muzeyu-knygy-ta-drukarstva-m-ostroga/> (дата звернення: 28.05.2025 р.).
14. Український артист-маляр Амвросій Ждаха: Каталог виставки (Державний музей Т. Г. Шевченка в Києві) / вступ. стаття Володимира Яцюка. Очаків, 1996. С. 5.
15. Циганенко Л. Ф. Амвросій Ждаха – забутий графік творів Тараса Шевченка. *Філологічні діалоги: збірник наукових праць*. Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2015. Вип. 3. С. 229–233.
16. Шевельов С. Амвросій Ждаха – ілюстратор «Кобзаря». *Чорноморські новини*. 1992. 14 квітня. С. 3.
17. Шевченкіана в художній спадщині Амвросія Ждахи / ДНАББ ім. В. Г. Заболотного (віртуальна виставка). URL: <http://www.dnabb.org/modules.php?name=Pages&go=page&pid=344> (дата звернення: 28.05.2025).
18. Шевченко Т. Г. Кобзар / переднє слово, упорядкування, укладання ілюстрацій, коментарі, тлумач слів А. В. Недак. Київ: ЕММА, 2019. 580 с.; іл. худож. А. Ждахи. 490 іл.

References:

1. Aleksandrenko, I. «Shevchenkivska» tema u tvorchosti A. Zhdakhy (za materialamy vystavky Mykolaivskoho oblasnoho kraieznavchoho muzeiu «Obrazotvorcha Shevchenkiana Mykolaivshchyny») ["Shevchenko" theme in the work of A. Zhdakha (based on the materials of the exhibition of the Mykolaiv Regional Museum of Local Lore "Imaging Shevchenko of Mykolaiv Region")]. *Visnyk Odeskoho istoryko-kraieznavchoho muzeiu – Bulletin of the Odessa Museum of History and Local Lore. Issue 8*. Retrieved from: <https://history.odessa.ua/publication8/stat04.htm> (data zvernennia: 28.05.2025) (date of application: 11.08.2025) [in Ukrainian].
2. Arkhiv Derzhavnoho muzeiu Tarasa Shevchenka v Kyiev [Archive of the Taras Shevchenko State Museum in Kyiv] (2025) [in Ukrainian].
3. Arkhiv z eskizamy A. Zhdakhy v zb. Derzhavnoi naukovoï arkhitekturno-budivelnoi biblioteki im. M. Zabolotnoho v m. Kyievi (2025) [Archive with sketches by A. Zhdakha in the collection of the State Scientific Architectural and Construction Library named after M. Zabolotny in Kyiv] [in Ukrainian].

4. Vidomchy arkhyv Derzhavnoi naukovoï arkhitekturno-budivelnoi biblioteki im. M. Zabolotnoho v m. Kyievi (2024) [Departmental archive of the State Scientific Architectural and Construction Library named after M. Zabolotny in Kyiv] [in Ukrainian].
5. Dmytrienko, M. F. (2005). Zhdakha Amvrosii Andriiovych. Entsyklopediia istorii Ukrainy: u 10 t. / red. rada: V. M. Lytvyn, V. A. Smolii ta in. [Zhdakha Amvrosii Andriiovych. Encyclopedia of the History of Ukraine: in 10 vols. / editorial board: V. M. Lytvyn, V. A. Smolii and others]. Kyiv: Nauk. dumka, 2005. T. 3. P. 143–144: self-portrait, ill.] [in Ukrainian].
6. Zhdakha Amvrosii Andriiovych (29.12.2022). OUNB im. D. I. Chyzhevskoho [Chyzhevsky National Library of Arts]. Retrieved from: wiki.library.kr.ua/index.php? (access date: 06.21.2025) [in Ukrainian].
7. Zhulitska, O. V. Taras Hryhorovych Shevchenko v litopysi mystetskoho zhyttia Odesy XIX–XXI stolit. Chastyna I [Taras Hryhorovych Shevchenko in the chronicle of the artistic life of Odessa in the 19th–21st centuries. Part I]. *Visnyk Odeskoho khudozhnogo muzeiu – Bulletin of the Odessa Art Museum. No. 1. P. 57–68* [in Ukrainian].
8. Karmazyn-Kakovskiy, V. (1978). Amvrosii Zhdakha – mystets istorychnoho maliarstva (1885–1927) [Amvrosii Zhdakha – Artist of Historical Painting (1885–1927)]. *Notatky z mystetstva. Filadelfia – Notes on Art. Philadelphia: OMU, 1978. No. 18. Pp. 27–32* [in Ukrainian].
9. Krykun, H. F. (2009). Zhdakha Amvrosii Andriiovych: [biohr. dovidka] [Zhdakha Amvrosii Andriiovych: [biogr. reference]]. *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy – Encyclopedia of Modern Ukraine. Kyiv. Vol. 9: E–Zh. 473*. Retrieved from: <https://esu.com.ua/article-18950> (access date: 07/20/2025) [in Ukrainian].
10. Kozyrod, I. (1996). Neopublikovani iliustratsii do «Kobzaria» [Unpublished illustrations to "Kobzar"]. *Obrazotvorche mystetstvo – Fine Arts. No. 2. P. 36–40: ill.* [in Ukrainian].
11. Myronenko, D. (1993). Shevchenkiana u khudozhnii spadshchyni Amvrosiia Zhdakhy. Budivnytstvo Ukrainy: nauk.-vyrobn. zhurn. / Minrehion Ukrainy, VAT «KyivZNDIEP», UkrNDI «Dipromisto», DP «Ukrarkhbudininform», ABU, Tvorchia nauk.-tekhn. spilka budivelnikiv Ukrainy [Shevchenkian in the artistic heritage of Amvrosii Zhdakha. Construction of Ukraine: scientific-production journal. / Ministry of Regional Development of Ukraine, JSC "KyivZNDIEP", UkrNII "Dipromisto", SE "Ukrarkhbudininform", ABU, Creative Scientific-Technical Union of Builders of Ukraine.]. Kyiv. S. 46–47 : il. [in Ukrainian].
12. Myronenko, D. (2014). Shevchenkiana u khudozhnii spadshchyni Amvrosiia Zhdakhy. Budivnytstvo Ukrainy: nauk.-vyrobn. zhurn. № 2. S. 46–47: il. [Shevchenkian in the artistic heritage of Amvrosii Zhdakha. Construction of Ukraine: scientific-production journal. No. 2. P. 46–47: ill.] (Pro obrazotvorchi vydannia z fondu Derzhavnoi naukovoï arkhitekturno-budivelnoi biblioteki im. V. H. Zabolotnoho, shcho vidobrazhaiut tvorchist ukrainskoho khudozhnyka A. A. Zhdakhy (spravzhnie prizvyshche Smahlii), yakii pershy rozpochav robotu nad kompleksnym oformlenniam «Kobzaria» T. Shevchenka (Ukraina)) [(About the fine art publications from the collection of the State Scientific Architectural and Construction Library named after V. G. Zabolotny, reflecting the work of the Ukrainian artist A. A. Zhdakha (real name Smaglyi), who was the first to begin work on the complex design of "Kobzar" by T. Shevchenko (Ukraine))].
13. Top 15 ridkisnykh vydan Kobzaria Tarasa Shevchenka v kolektsii Muzeiu knyhy ta drukarstva m. Ostroha. (12.03.2025). [Top 15 rare editions of Kobzar Taras Shevchenko in the collection of the Museum of Books and Printing in Ostroh]. Retrieved from: <https://ostroycastle.com.ua/top-15-ridkisnykh-vydan-kobzaria-tarasa-shevchenka-v-kolektsii-muzyu-knygy-ta-drukartstva-m-ostroga/> (date of access: 28.05.2025 r.) [in Ukrainian].
14. Ukrainyskyi artyst-maliar Amvrosii Zhdakha (1996): Kataloh vystavky (Derzhavnyi muzei T. H. Shevchenka v Kyievi) / vstup. stattia Volodymyra Yatsiuka [Ukrainian artist-painter Amvrosii Zhdakha (1996): Exhibition catalog (T. H. Shevchenko State Museum in Kyiv) / introduction. article by Volodymyr Yatsiuk]. Ochakiv, 5. [in Ukrainian].
15. Tsyganenko, L. F. (2015). Amvrosii Zhdakha – a forgotten timeline of Taras Shevchenko's works [Amvrosii Zhdakha – a forgotten timeline of Taras Shevchenko's works]. *Philological dialogues: a collection of scientific works – Philological dialogues: a collection of scientific works. Izmail: RVV IDGU, 2015. Issue 3. P. 229–233* [in Ukrainian].
16. Shevelyov, S. (1992). Amvrosii Zhdakha – an illustrator of “Kobzar” [Amvrosii Zhdakha – an illustrator of “Kobzar”]. *Chornomorskiy novyny. April 14. P. 3* [in Ukrainian].
17. Shevchenkian in the artistic heritage of Amvrosii Zhdakha (2025) / V. G. Zabolotnyi National and Regional Library of Arts (virtual exhibition) [Shevchenkian in the artistic heritage of Amvrosii Zhdakha / V. G. Zabolotnyi National and Regional Library of Arts (virtual exhibition)]. Retrieved from: <http://www.dnabb.org/modules.php?name=Pages&go=page&pid=344> (access (access date: 28.05.2025) [in Ukrainian].
18. Shevchenko, T. H. (2019). Kobzar / perednie slovo, uporiadkuvannia, ukladannia iliustratsii, komentari, tлумach sliv A. V. Nediak [Kobzar / foreword, arrangement, arrangement of illustrations, comments, interpreter of words A. V. Nedyak]. Kyiv: EMMA, 2019. 580 s.; il. khudozh. A. Zhdakhy. 490 il. [in Ukrainian].

Стаття надійшла: 03.06.2025

Прийнято: 15.06.2025

Опубліковано: 06.10.2025